

МІЖНАРОДНЕ ТА ЗАРУБІЖНЕ ПРАВО

УДК 343.46:341.232

О.О. Барбул, аспірант

Одеський національний університет ім. І.І.Мечникова,
кафедра кримінального права,
кримінального процесу та криміналістики,
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ПРОТИДІІ ВІДМИВАННЮ
ДОХОДІВ ВІД ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах становлення національної економіки і процесу, її інтеграції з міжнародними фінансовими системами, як ніколи гостро постає питання про протидію «відмиванню» коштів, отриманих незаконним шляхом. Потенційна загроза даного процесу полягає в тому, що з метою досягнення нового витка надприбутків при невідпрацьованих механізмах приватизації і роздержавлення, злочинні структури можуть стати власниками основного обсягу матеріальних цінностей. Причому з розвитком внутрішніх організованих злочинних структур вони все цільніше «вбудовуються» в злочинні міжнародні організації і виходять на транснаціональний рівень. Таким чином, стратегічним напрямком у боротьбі з організованою злочинністю є підриз економічної основи, створення і реалізація комплексної системи правових, організаційних, оперативно-розшукових та інших заходів для виявлення і ліквідації каналів легалізації доходів, придбаних незаконним шляхом у масштабах усієї держави [1].

КЛЮЧОВІ СЛОВА: «відмивання», легалізація, загроза, економіка, співробітництво.

Відмивання грошей – це злочинна діяльність, переважно міжнародного масштабу, що характеризується умисним приховуванням дійсного походження (джерела) майна чи фінансових коштів шляхом незаконного їх використання (привласнення, передачі, володіння, розміщення, переміщення тощо) для легалізації злочинних доходів [2, 73–106]. Дійсно, діяльність, пов'язана з відмиванням грошей, часто переходить кордони однієї держави та наносить шкоду мирному співробітництву країн в економічній сфері, інтересам організацій та окремих громадян цих країн. Правильно зазначено – до відмивання грошей не можна ставитися як до суто домашньої проблеми – вона є глобальною за самою своєю природою [3, 323]. Тому контроль відмивання брудних грошей можливий лише в координації міжнародних зусиль.

Все вищевикладене дозволяє віднести цей вид злочинної діяльності до злочинів міжнародного характеру, боротьба з якими сьогодні є одним з пріоритетних напрямків міжнародної діяльності України.

Злочинці, що займаються відмиванням грошей, є досвідченими професіоналами, які для здійснення своїх задумів використовують слабкість національних правових і фінансових систем та їх відмінності в регулюванні господарської діяльності. Вони проводять швидкі та гнучкі операції з переведення активів через національні кордони, і їх діяльність вражає саме ті країни, де сформоване недосконале законодавство [4, 153–157].

Важливим елементом всієї системи міжнародно-правового співробітництва в стримуванні злочинності є протидія відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом. Відмивання злочинних доходів є своєрідним механізмом, що створює умови для всього спектру транснаціональної злочинної діяльності: від тероризму до крадіжки автомобілів. Відмивання доходів невіддільне від злочинів, які їх породжують, і боротьба з ними є найважливішою формою боротьби зі злочинністю в цілому.

В останнє десятиліття відмивання перетворилося в політичний фактор, що негативно впливає на авторитет державної влади ряду країн, у тому числі України [5, 12]. Відмивання грошей і іншого майна, отриманих злочинним шляхом, стало глобальною загрозою економічній безпеці держав і вимагає погоджених заходів уникнення їх як на національному, так і на міжнародному рівнях [6, 88–119].

Однією з основних форм міжнародного співробітництва в сфері боротьби з відмиванням злочинних доходів є взаємна правова допомога в розслідуванні, карному переслідуванні й судовому розгляді, що включає також обмін інформацією між компетентними органами держав.

Для зближення національних правових систем і підвищення ефективності боротьби з відмиванням «брудних» грошей прийнято ряд міжнародних угод. Найважливішими з них є Конвенція ООН «Про боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин» [7, 23], що прийнята 19 грудня 1988 року. Тут уперше на міжнародному рівні було дано визначення відмивання грошей, та створено Конвенцію Ради Європи «Про відмивання та конфіскацію доходів від злочинної діяльності» 8 листопада 1990 року [8, 13]. Ці дві конвенції об'єднали зусилля країн у боротьбі з відмиванням грошей та стали правовою основою їх міжнародного співробітництва.

Статті 5 і 7 Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обороту наркотичних коштів і психотропних речовин 1988 року зобов'язують держави надавати одну одній широкую юридичну допомогу в галузі боротьби з незаконним оборотом наркотичних коштів і відмиванням грошей, отриманих від наркотиків.

Страсбурзька конвенція встановлює, що сторони співробітничать одна з одною у найширшому масштабі для здійснення розслідування й судочинства, спрямованих на конфіскацію знарядь і доходів, іншого майна, що підлягає конфіскації. Таке співробітництво включає прийняття будь-яких заходів, у результаті яких надається або забезпечується збереження доказів існування вищевказаного майна, його місцезнаходження або рух, характер, юридичний статус або його вартість (статті 7, 8 Конвенції).

За загальним правилом, взаємна юридична допомога надається тільки при наявності письмового запиту тоді, коли вона не суперечить внутрішньому праву, відповідно до процедур, застережених у запиті. Страсбурзька конвенція передбачає й ініціативну передачу інформації при відсутності за-

питу з боку іншої держави. Стаття 10 Конвенції говорить: «Без шкоди для власного розслідування або розгляду, Сторона може без попереднього запиту передати іншій Стороні інформацію про знаряддя й доходи, коли вона вважає, що надання такої інформації може допомогти стороні-одержувачеві в порушенні або проведенні розслідування або розгляду», або може привести до напрямку цієї Стороною запиту про допомогу в проведенні розслідування». Дане положення істотно полегшує оперативний обмін інформацією між національними поліцейськими установами.

Конвенція передбачає також можливість взаємної передачі матеріалів кримінального розгляду, що може здійснюватися за згодою між сторонами в інтересах належного здійснення правосуддя.

Іншим найважливішим напрямком міжнародного співробітництва є взаємодія в сфері конфіскації злочинних доходів, регулюванню якого приділено основну увагу в Страсбурзькій конвенції. Відповідно до статті 1(d), конфіскація означає покарання або заходи, призначені судом у результаті розгляду кримінальної справи або кримінальних справ, що виражається в позбавленні майна. Як випливає зі статей 2-4, кожна сторона конвенції зобов'язана вживати законодавчі й інші заходи, що надають їй можливість конфіскувати знаряддя й доходи або майно, вартість якого відповідає цим доходам, а також ідентифікувати тероризм, розшукувати майно, що підлягає конфіскації, запобігати будь-яким операціям з таким майном, його передачу або розпорядження ним. Для виконання цих заходів суди або інші компетентні органи повинні мати можливість витребувати або накладати арешт на банківські, фінансові або комерційні документи. Держава не може відмовлятися від виконання своїх зобов'язань у цій частині під приводом банківської таємниці.

Сторони повинні надавати максимальну взаємодопомогу у пошуку інформації щодо майна, отриманого злочинним шляхом, а також вживати необхідні попередні заходи, такі, як, наприклад, арешт майна, запобігання будь-яким операціям при передачі або розпорядженні майном, що може стати об'єктом запиту про конфіскацію або його адекватну заміну (статті 8, 11).

Боротьба з відмиванням коштів є складовою співробітництва України з ЄС у протидії міжнародному тероризму. Теоретично чинне законодавство України, яке регулює фінансові, податкові та інші господарські відносини шляхом установлення досить жорсткого порядку функціонування фінансових інститутів, уже тим самим протидіє використанню фінансових систем у незаконних цілях. Крім того, велике значення для усунення цього явища має розвиток міжнародного співробітництва між судовими і правоохоронними органами всіх європейських країн. Україна є стороною Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, 1990 року й урядових угод з Об'єднаним Королівством Великобританії і Північної Ірландії про арешт та конфіскацію доходів і знарядь, пов'язаних зі злочинною діяльністю, за винятком незаконного обігу наркотиків, а також про взаємне подання допомоги в боротьбі з незаконним обігом наркотиків.

Література

1. Кіркін В. Деякі питання правового регулювання протидії окремих держав легалізації доходів від злочинної діяльності // *Юридичний журнал*. – 2006. – №3.
2. Музика А.А. Кримінально-правова боротьба з незаконним обігом наркотичних засобів в Україні // *Правові проблеми боротьби зі злочинністю*. – Кн.1. – Харків: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2002. – С.73-106.
3. *Fraud and Money Laundering. Presentation to the Ukrainian Delegation*. 2nd April 1997. Metropolitan Police Fraud Squad. – 323 p.
4. Юрмасва К.В. Кримінально-правові аспекти міжнародної боротьби з легалізацією (відмиванням) незаконних прибутків// *Право і безпека*. – 2003. – Т.2. – №1. – С. 153 – 157.
5. Савченко А. Відмивання грошей; кримінально-правовий і порівняльний аспекти // *Право України*. – 1997. – № 5; Дудоров О. Чи спливають «брудні гроші» на поверхню. Легалізація злочинних прибутків; проблеми кримінально-правової протидії // *Віче*. – 1998. – № 1; Бондарєва М. Відмивання грошей: міжнародні кримінально-правові аспекти проблеми// *Право України*. – 1999. – № 1; Конєва І. Боротьба з «відмиванням» грошей – праворуч престижу держави. // *Закон і бізнес* 1999-№52. – С. 12.
6. Анисимов Л.Н. Международно-правовые средства противодействия легализации (отмыванию) доходов, полученных незаконным путем// *Московский журнал международного права*. – № 1(41). – 2001. – С. 88 – 119.
7. Конвенція ООН Про боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин 19.12.1988р., що ратифікована Постановою ВР №1000-12 від 25.04.91р. – С.23.
8. Конвенція Ради Європи Про відмивання та конфіскацію доходів від злочинної діяльності 8.11.1990р. (про приєднання до Конвенції див. Закон №323/95-ВР (323/95-ВР) від 15.09.95р. – С.13.
9. Иванов Э.А. Отмывание денег и правовое регулирование борьбы с ним. – М.: Русский Юридический Издательский дом. – 1999. – С. 34
10. Попередження й боротьба з відмиванням грошей і використанням доходів від злочинної діяльності: глобальний підхід Звіт і рекомендації міжнародної конференції. Курмайор, Італія, 18-20 червня 1994 року.
11. <http://www.imolm.org/> International Money Laundering Information Network
12. <http://www.imolm.org/gpml.htm> United Nations Global Programme against Money Laundering
13. <http://www.oecd.org/fatf/FATF>

О.О. Барбул, аспірант

*Одеський національний університет ім.І.І.Мечникова,
кафедра кримінального права,
кримінального процесу та криміналістики
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна*

РЕЗЮМЕ

Головним напрямком міжнародного співробітництва в протидії відмиванню брудних грошей повинне стати створення таких ефективних механізмів, щоб ніхто не зміг поставити себе над законом, щоб кожний був захищений зобов'язаннями міжнародного права. Таким механізмом може стати прийняття й ратифікація, по можливості, найбільшим числом держав міжнародних нормативних актів, спрямованих на боротьбу із транснаціональною злочинністю й відмиванням грошей. У першу чергу, це Віденська конвенція ООН 1988 року, Конвенція Ради Європи 1990 року й Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, прийнята в Палермо 15 листопада 2000 року, а також «Сорок рекомендацій» FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering). Точне дотримання таких міжнародних нормативних документів всіма державами дасть відчутний ефект у боротьбі з відмиванням грошей [9, 34].

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: «отмывание», легализация, угроза, экономика, сотрудничество.